

Fővárosi Ítéltábla

Az ügy száma: 1.Pf.20.124/2022/7/II.

A felperes: I.r. felperes, I.r. felperes címe., I. rendű,

II.r. felperes, II.r. felperes címe., II. rendű

A felperes képviselője: Kiss & Kurunczi Ügyvédi Iroda, ügyvéd címe, amely képviseli az I. és II. rendű felperest

Az alperes: I.r. alperes, I.r. alperes címe., I. rendű,

II.r. alperes, II.r. alperes címe, II. rendű,

III.r. alperes, III.r. alperes címe, III. rendű,

IV.r. alperes, IV.r. alperes címe, IV. rendű,

V.r. alperes V.r. alperes címe, V. rendű

Az alperes képviselője: dr. Landes Judit ügyvéd, ügyvéd címe, aki az I. rendű alperest képviseli,

dr. Kozma Tamás ügyvéd, ügyvéd címe, aki a II. rendű alperest képviseli,

Geiszelhardt Ügyvédi Iroda, ügyvéd címe, amely a III. rendű alperest képviseli,

Habis Ügyvédi Iroda, ügyvéd címe, amely az V. rendű alperest képviseli

A per tárgya: végrendelet érvénytelenségének megállapítása

Az elsőfokú bíróság: Fővárosi Törvényszék

A fellebbezéssel támadott határozat száma:

40.P.23.726/2018/99. kijavítva a 40.P.23.726/2018/114. számú végzéssel

r é s z í t é l e t:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság részítéletét azzal hagyja helyben, hogy a Budapesten, 2012. szeptember 25-i keltezéssel ellátott, személyl végrendeletének érvénytelensége a peres felek viszonyában áll fenn.

Az I. rendű alperest 4.592.955 (négymillió-ötszázkilencvenkétezer-kilencszázötvenöt) forint, a III. rendű alperest 571.500 (ötszázhetvenegyezer-ötszáz) forint együttes első- és másodfokú perköltség 15 napon belüli megfizetésére kötelezi az I-II. rendű felperesek, mint együttes jogosultak javára.

Az I. rendű alperest 1.380.000 (egymillió-háromszáznyolcvanezer) forint kereseti illeték és 448.400 (négy száznegyvennyolcezer-négy száz) forint állam által előlegezett költség, a III. rendű alperest 120.000 (százhuszezer) forint kereseti és 480.000 (négy száznyolcvanezer) forint fellebbezési illeték, valamint 39.000 (harminckilencezer) forint állam által előlegezett költség megfizetésére kötelezi az állam javára, az állami adó- és vámhatóság felhívásában megjelölt módon, határidőben és számlára.

A részítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

I n d o k o l á s

[1] személy¹ örökhagyót anyja halálát követően annak testvére és férje, I.r. felperes fogadta örökbe. Az örökbefogadó anyja halálát követően az örökbefogadó apa újabb házasságot kötött, melyből megszületett az I. rendű felperes és testvére, aki a II. rendű felperesnek a per folyamán elhunyt házastársa.

[2] Az I. és II. rendű alperesek testvérek, a néhai unokahúga és unokaöccse; vér szerinti testvérének gyermekei. A IV. rendű alperes az örökhagyó édesanyja testvérének leszármazottja; a III. rendű alperes az ő fia.

[3] Az örökhagyó 1951-től Budapesten élt, majd házassága folytán Németországba költözött. Házastársa halála után visszatért Budapestre; élete utolsó 8-9 évében az V. rendű alperessel tartott fenn érzelmi alapú párkapcsolatot. Gyermeke nem született.

[4] Az örökhagyó több ízben végrendekezett (2004. április 18., 2005. május 20., 2008. március 11., 2009. szeptember 1., 2012. szeptember 20.); egyes vagyontárgyainak halálát követő sorsáról külön okiratokban határozott. A végrendeletek az egyes alperesek (I., II., IV., V. rendű alperesek) és az I. rendű alperes gyermeke, személy³ részére biztosítottak különböző juttatásokat, a teljes hagyatéokra azonban nem terjedtek ki.

[5] A 2012. szeptember 25-i keltezésű végintézkedés a korábban keletkezett első négy végrendelettel érintett vagyontárgyakra azonos rendelkezést tartalmaz. Az ötödik végrendelettel személy³ részére biztosított haszonélvezeti jogot már nem szerepelteti, egy település²i lakóingatlan örököséként azonban őt nevezi meg. A néhai minden további ingó és ingatlan vagyona (köztük egy település³i nyaraló), követelése örököséként az I. rendű alperest határozza meg.

[6] Az örökhagyó 2012. november 19. napján elhunyt. Hagyatékát közjegyző¹ közjegyző a 43018/Ü/2411/2013. számú eljárásban, 2014. május 26-án jogerőre emelkedett végzésében a 2012. szeptember 25. napján Budapesten kelt végrendelet alapján adta át ideiglenes hatállyal a végrendeleti örökösök, jelen per alperesei részére.

[7] A felperesek keresetükben a 2012. szeptember 25-én kelt végrendelet érvénytelenségének megállapítását kérték. Kérték annak megállapítását is, hogy személy¹ 2004. április 18-án, 2005. május 20-án, 2008. március 11-én, 2009. szeptember 1-jén, 2012. szeptember 20-án kelt végrendeletei érvényesek és a felperesek egymás között egyenlő arányban örökölnék a fennmaradó, végrendekezéssel nem érintett hagyatéki vagyontárgyak tekintetében törvényes öröklés jogcímén. Kérték az I. és III. rendű alperesek kötelezését a perköltség megfizetésére. Keresetüket a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 617. § (3) bekezdésére, 629. § (1) bekezdés *b*) pontjára, 637. § (1) bekezdésére, 649. § (1) bekezdés *a*) pont második fordulatra, 653. §-ára alapították. Érvelésük szerint a támadott végrendelet nem az örökhagyó akaratát tükrözi, azt nem ő tette. Az iraton szereplő aláírás korábban készült, a felette lévő rész a névaláírás elhelyezésekor még üres lehetett.

[8] Az I. rendű alperes a kereset elutasítását kérte és a felperesek perköltségben való marasztalását. Vitatta, hogy a végrendeletet az örökhagyó üres papíron elhelyezett aláírásával készítették volna. Állítása szerint az örökhagyó és az V. rendű alperes nem voltak élettársak.

[9] A II. rendű alperes egyetértett a keresetben foglaltakkal, az V. rendű alperes élettársi minőségét nem vitatta.

[10] A III. és IV. rendű alperesek a kereset elutasítását és a felperesek perköltségben marasztalását kérték. Érvelésük szerint a végrendeletet az örökhagyó tette. Vitatták, hogy az V. rendű alperes az örökhagyó élettársa lett volna.

[11] Az V. rendű alperes a végrendelet érvénytelensége tekintetében előterjesztett keresettel egyetértett. Az örökhagyóval fennálló élettársi kapcsolatára hivatkozott; a hagyaték egyes tárgyainak különvagyoni jellegét, illetve az élettársi közös szerzést állította. A Pesti Központi Kerületi Bíróságon 37.P.90.537/2014. számon peres eljárást indított, melynek tárgya a javára szóló végrendelet érvényessége, különvagyoni és élettársi közös vagyoni igényei, a temetési és a hagyatéki eljárási költségek megtérítése.

[12] Az elsőfokú bíróság a per tárgyalását elkülönítette a keresettel támadott végrendelet érvénytelensége vonatkozásában. Megítélése szerint az V. rendű alperes különvagyoni igénye tekintetében kezdeményezett per eldöntése a további kereseti kérelmek elbírálásának előkérdése; a hagyaték részét képező vagyongör megállapítása nélkül a további kereseti kérelmekről nem lehet határozni.

[13] Az elsőfokú bíróság részítéletében megállapította, hogy a 2012. szeptember 25. napján Budapesten kelt, néhai személy1 végrendelete érvénytelen.

[14] A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 213. § (2) bekezdése alapján részítélettel határozott az érvénytelenségi kereset tárgyában. A felperesek keresetösségi jogát a Ptk. 617. § (3) bekezdésére, 637. § (1) bekezdésére, 650. § (2) bekezdésére, 653. §-ára figyelemmel megállapította; törvényes öröklésüket az utolsó végrendelet érvénytelensége alapozhatja meg.

[15] A támadott végrendelet érvényességét a Ptk. 649. § (1) bekezdés a) pontja szerint vizsgálta; a felpereseknek azt kellett bizonyítaniuk, hogy a végintézkedést nem az örökhagyó tette. A törvényszék a perben kirendelt szakértől igazságügyi írásszakértő szakvéleményét értékelve hangsúlyozta, hogy a szakértő nyomszakértői szaktudására is szükség volt a feltett kérdések megválaszolásához.

[16] Részletesen elemezte a perszakértő megállapításait. A szakvélemény szerint a végrendelet kézírása nem a néhai kézírásával készült, a névalírások azonban az örökhagyótól származnak. A 2012. szeptember 25-i névalírások minősége és színvonala a rendelkezésre bocsátott korábbi évek spontán névalírásaival azonos. Megállapította, hogy a támadott végrendeleten szereplő örökhagyói kézjegy jobb, mint a 2012. februárból származó spontán névalírás minősége és színvonala, annak ellenére, hogy a néhai kézírásán és névalírásán már kimutathatóan megjelentek az íráshanyatlás jelei. Kiemelte a szakértő, hogy az 5 nappal korábban készült végrendelet írásképe az íráshanyatlásra jellemző elemeket hordozott, ezzel szemben a keresettel érintett végrendeleten szereplő névalírás egyet sem; az az évekkel korábbi névalírás minőségét és színvonalát mutatta. A szakvélemény szerint a korábbi, egymást időrendi sorrendben követő végrendeletek spontán jelleggel mutatják az örökhagyó íráshanyatlásának állomásait, melyek közül az utolsó a legelőrehaladottabban. A legkésőbbi végrendeleten szereplő névalírás viszont egy évekkel korábbi írásképet mutat.

[17] A törvényszék értékelte a szakértőnek a végrendeleten elhelyezett szöveg szabályosságára vonatkozóan tett megállapításait is. A szakvélemény következtetése szerint a végintézkedést tartalmazó irat egyes részletei között a szabályosság, zsúfoltság tekintetében kontraszt figyelhető meg. A névalírás kettészakítja a felette és alatta elhelyezett írott sorok távolságának szabályos ismétlődését. A szöveg szerkesztése következetlen; a végrendelet elején zsúfoltabb, szűkebb az írás, a vége felé az kifejezetten szellősebb.

[18] A fenti körülmények és a végrendeletet leíró tanú, tanúl kézírásának és próbairásának elemzésével következtetett a perszakértő a végintézkedést tartalmazó okirat elkészítésének körülményeire. Megítélése szerint a végrendelet úgy készülhetett, hogy az

örökhagyó a névalírást korábban elhelyezte a papírlapon, amikor azon egyéb írás még nem szerepelt. A testamentum keletkezésekor a többi szöveg is a papírra került; a már ott szereplő névalírás pozíciója határozta meg a fölötte utólag elkészített rendelkezés szövegének az elhelyezkedését.

[19] Idézte az elsőfokú bíróság a perszakértőnek a felhasznált papírlapra és íróeszközökre vonatkozó megállapításait is. A végintézkedést tartalmazó lap áttetsző, 30 gramm súlyú papír, amit korábban jellemzően indigóval, több példányban készülő okiratok gépeléséhez használtak. A szöveg és az egyik tanú névalírása azonos tollal, a másik tanú és a néhai névalírása további két eltérő íróeszközzel készült.

[20] A szakvélemény arra is kitért, hogy a végrendelet szövegében az örökhagyó neve konzekvensen hibásan, „személy1”-ként szerepel, ami a néhai korábbi írásmintái alapján helyesen „személy1”. A helytelen névírás hibás betűje nem a végrendeletet író személy „h” betűjének sajátos verziója, hanem „n” betű, azaz téves névírás. A szakértő a névalírás kapcsán rendkívüli íráskörülményeket nem észlelt; azt nem tudta megállapítani, hogy tanú1 diktálás, másolás útján írta-e le a végrendelet szövegét.

[21] A perszakértő fenti körülményekből levont végkövetkeztetése az volt, hogy a végrendeleten elhelyezett örökhagyói aláírás legalább hónapokkal, de inkább évekkel korábban keletkezhetett, mint a végintézkedés további írása. A papírra elsőként a néhai kézjegye került; a végrendelet szövege és a tanúk aláírása későbbi keletkezésű.

[22] Az elsőfokú részítéletben ismertetett szakvélemény alapján a törvényszék azt állapította meg, hogy a végrendeletet nem az örökhagyó diktálta. A korábban elhelyezett aláírásból nem következethető, hogy az örökhagyó lediktálta, majd aláírta a végintézkedést; az okirat vizsgálata alapján nem igazolt, hogy a végrendelet elkészülésekor jelen volt. Egybevetette az okirati tanúk (tanú2 és tanú1) vallomásait a szakvélemény megállapításaival és észlelte a bizonyítékok egymást kizáró tartalmát; a vallomásokhoz képest objektívebb, érdekmentesebb bizonyítékként a szakvéleményt fogadta el. Indokai szerint a szakértőnek nem fűződik érdeke a per kimeneteléhez, míg a tanúk érdekeltnek lehetnek, illetve érdekelté tehetők a jogvita eldöntésében.

[23] Az elsőfokú részítélet indokolása kitért az I. rendű alperes által felkért magánszakértő szakértő2 által készített szakvélemény megállapításaira is, továbbá a két szakértő személyes meghallgatására. Hangsúlyozta, hogy szakértő1 szakértő részletesebb, alaposabb vizsgálatokat végzett. szakértő2 szakértő csupán azt vizsgálta, hogy a végrendeleten szereplő örökhagyói névalírás a néhai sajátkezű aláírása volt-e; megállapította annak névtulajdonostól származását, véleménye szerint azonban a keletkezés dátuma nem határozható meg.

[24] A két szakvélemény fenti kérdésekben való egyezősége után a bíróság annak tulajdonított jelentőséget, hogy a perszakértő megállapításai részletesebbek, több kérdést érintőek voltak. szakértő1 szakértő a korábbi spontán örökhagyói névalírás minták és írásminták alapján azt is megállapította, hogy a végrendelet keltéhez képest legalább hónapokkal korábban keletkezett a támadott végrendelet névalírása. Nem fogadta el azt a magánszakértői állítást, hogy a végrendelet napján vagy azt közvetlenül megelőző, illetve követő napon készült névalírások összevetésével lehetne csak meghatározni a végintézkedésen szereplő névalírás és szövegezés eltérő keletkezési idejét. Hangsúlyozta, hogy a támadott végrendeletet 5 nappal megelőzően készült végintézkedés is tartalmazza az örökhagyó névalírását; az illeszkedett a rendelkezésre álló írásminták és névalírások sorába, és nem tért el az azokon tapasztalható folyamatos íráshanyatlástól. Az íráshanyatlás tekintetében pedig mindkét szakértő egyezően nyilatkozta, hogy az az életkorral természetesen együtt járó, visszafordíthatatlan változás.

[25] A részítélet indokolása szerint a szakértői feladat nem a keletkezés pontos dátumának meghatározása volt, hanem annak megválaszolása, hogy a névalírás a végrendelet szövegével egyidőben készült-e. A magánszakértő a perszakértővel ellentétben kevesebb írásmintát, szűkebb eszköztárral vizsgált, ezért szakvéleménye nem volt alkalmas a kirendelt szakértő véleményének megingatására.

[26] Az elsőfokú bíróság az érdemi döntés részítélet jellegére tekintettel a perköltségről nem rendelkezett.

[27] Az elsőfokú bíróság részítélete ellen az I. és a III. rendű alperesek fellebbeztek. Jogorvoslati kérelmükben elsődlegesen az elsőfokú részítélet megváltoztatását, a kereset elutasítását kérték, egyúttal annak megállapítását, hogy néhai személy 2012. szeptember 25-én írt végrendelete érvényes. Másodlagosan kérték az elsőfokú részítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróságnak a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasítását. Kérték a felperesek perköltségben marasztalását.

[28] Sérelmezték az I. rendű alperes bizonyítási indítványainak elutasítását; a perszakértő és a magánszakértő véleményének ellentmondásait új szakértő kirendelése útján kellett volna feloldani. A Nemzeti Szakértő és Kutató Központ megkeresése szükséges lett volna annak megválaszolása érdekében, hogy tudományos alapon lehet-e az időbeliségre vonatkozó szakvéleményt adni, amennyiben a kézírások egymást nem érintik vagy nem metszik.

[29] Hangsúlyozták, hogy az elsőfokú eljárásban tanú⁴ bejelentett tanú meghallgatásának foganatosítását is kérték; ő 2012. szeptember végén találkozott az örökhagyóval. Az örökhagyó beszámolt neki a támadott végrendelet elkészítéséről és arról, hogy az I. rendű alperest általános örökösévé tette, és minden érdemes személyt végrendeleti juttatásban részesített. tanú⁴ tanú tekintetében semmilyen érdek nem fűződik a per kimeneteléhez, ő a végrendeleti tanúkat nem is ismeri. Megjegyezte ugyanakkor a III. rendű alperes azt is, hogy a médiából megismert több esetben a szakértőknél is előfordult a per kimenetelében való érdekeltségük. Egy minden alapot nélkülöző feltételezés miatt nem lehetett volna kizárni a bizonyítékok értékelése során a végrendeleti tanúk vallomását.

[30] Kiemelték a végrendeleti tanúk egybehangzó nyilatkozatát, azt, hogy az I. rendű alperes a végintézkedés elkészítésének előzményeiről részletesen beszámolt, állításait okiratokkal és tanúkkal bizonyította. Változatlanul hangsúlyozták, hogy az örökhagyó a halála előtti hónapban csak az I. rendű alperest és fiát fogadta, az előbbi számára kívánt garázst vásárolni saját haszonélvezeti jogának biztosítása mellett. A felperesekkel viszont a halálát megelőző több mint 30 évben semmilyen kapcsolatban nem állt. Mindezek alapján egyértelműen megállapítható, hogy az örökhagyó végintézkedésében minden vagyontárgyáról rendelkezni kívánt, és a felpereseket nem akarta juttatásban részesíteni.

[31] Lényeges peradatként hivatkoztak arra, hogy az I. rendű alperessel 2005 óta haragban álló II. rendű alperes a hagyatéki eljárásban érvényesnek ismerte el a támadott végrendeletet. Mindez feltételezhetővé teszi, hogy az örökhagyó őt is tájékoztatta az utolsó végintézkedéséről.

[32] Megítélésük szerint a bizonyítás anyagából egyértelmű, hogy életjátszói közösség az örökhagyó és az V. rendű alperes között nem állt fenn. Kifogásolták e kérdésnek a több hónapot igénylő bírósági vizsgálatát. A Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt folyamatban lévő peres eljárás (37.P.90.537/2014.) adatai alapján utaltak az V. rendű alperes jövedelmi-vagyoni viszonyaira.

[33] A fellebbezők érvelése szerint a kereset kizárólag az I. rendű alperessel perben és haragban álló II. és V. rendű alperesektől való hallomásból származó, bizonyítatlan állításokon alapul. A felperesek nem igazolták a végrendelet „biankó” aláírását; a tudomány

mai állása szerint szakértői módszerekkel nem bizonyítható az aláírás időbelisége. A perben meghallgatott tanúk vallomását és az okirati bizonyítékok tartalmát emelték ki, amelyek a kereset alaptalanságát támasztják alá.

[34] Sérelmezték, hogy az elsőfokú bíróság a perszakértő szakvéleménye alapján hozta meg érdemi döntését, mellőzve a végrendeleti tanúk vallomását. A szakvélemény objektívebb és érdekmentes bizonyítékként értékelése elfogadhatatlan. A törvényszék részítéletében nem indokolta, hogy a tanúk esetében milyen érdekeltséget vélelmezett; annak a végrendelettel kapcsolatban kellett volna fennállnia. A tanúvallomások aggályosságára vonatkozó adat nem merült fel, azok hitelességéhez kétség nem férhet. A perszakértő szakvéleménye viszont ellentétben áll a Nemzeti Szakértő és Kutató Központ arra vonatkozó állásfoglalásával, hogy a tudomány mai állása alapján szakértői bizonyossággal nem állapítható meg egy okiratban az aláírás időpontja.

[35] Tévesnek találták azt a részítéleti indokot is, amely szerint a perszakértő vizsgálata szélesebb körű és több eszköz felhasználásával készült. szakértő2 digimikroszkópot is használt a perszakértő által alkalmazott berendezéseken kívül. Az egyező szakértői megállapításokon túl a magánszakértő a kutató központ véleményével és felsőbb bírósági döntésekkel összhangban állította, hogy a végrendeleten található örökhagyói névaláírás időpontja nem állapítható meg; ezzel szemben a perszakértő feltételezésekre bocsátkozott. A törvényszék részítélete ezeket a körülményeket nem értékelte. Bár a magánszakértő két írásmintával kevesebb iratot vizsgált, az általa értékelt minta is nagyszámú volt; eredetben is rendelkezésére állt a legrosszabb minőséget tartalmazó 2002. június 23-i, útlevélen lévő örökhagyói aláírás. Nem felel meg a valóságnak az a részítéleti megállapítás sem, hogy a magánszakértő csupán a végrendeleten szereplő örökhagyói névaláírás eredetére és keletkezési időpontjára vonatkozó vizsgálatot folytatott. A 2017. június 29-én kelt magánszakvélemény és az ott feltüntetett kérdések cáfolják ezt az értelmezést. Az elsőfokú bíróság sem kérdőjelezte meg a magánszakértő szakértelmét, aki elfogadhatatlannak tartotta a perszakértőnek a kézírások időbeliségével kapcsolatos megállapításait, és az alkalmazott módszereivel sem értett egyet. A kirendelt szakértő feltételezésekre alapította következtetéseit; a Kúria Pfv.20.712/2015/4. számú döntése értelmében a tudomány mai állása szerint egzakt módon nem állapítható meg az írás keletkezésének időpontja.

[36] Kifogásolták a fellebbezők annak magyarázat nélküli elfogadását, hogy 2012. szeptember 20-án az örökhagyó aláírása eltérő volt a 2012. szeptember 25-i aláírástól. A Meteorológiai Intézet adatait ismertették: 2012. szeptember 20-án 12 °C, 2012. szeptember 25-én 21 °C volt a napi hőmérséklet. A 2012. szeptember 20-i hűvös időben, fűtés nélküli ingatlanban tartózkodás, majd a nyárian meleg idő az örökhagyó idős szervezetét megviselte. 2012. szeptember 19-én az örökhagyónak erős rosszulléte volt, ami az aláírását nyilvánvalóan befolyásolhatta. szakorvos neurológus és pszichiáter szakorvos nyilatkozatát idézték, mely szerint mindennapos orvosi tapasztalat, hogy általában az embernél, az idős korban pedig különösképpen a pillanatnyi fiziológiai és hangulati állapot szerint változhat a mozgásos teljesítmény, különösen a finommozgásokra, az írásképre megállapíthatóan. Sérelmezték, hogy az elsőfokú bíróság ezeket a bizonyítékokat figyelmen kívül hagyta döntésének meghozatala során. Az elsőfokú bíróságnak kétség esetén teljesítenie kellett volna az I. rendű alperes bizonyítási indítványait és foganatosítani kellett volna tanú4 tanúkénti meghallgatását.

[37] Hiányolták annak megválaszolását, hogy ki diktálta a végrendeletet készítőnek az okirat tartalmát. tanú1 végrendeleti tanú saját magától semmilyen iratot nem készíthetett volna a megfogalmazott tartalommal, mert nem volt a szükséges információk birtokában. A szakértői vélemények egyike sem határozta meg az örökhagyói névaláírás keletkezésének pontos dátumát – ezért sem fogadható el az a szakértői feltételezés, hogy a kézjegy az

okiraton szereplő időpontban nem jöhetett létre. A rendelkezésre álló iratokból azt kellett volna megállapítani, hogy a néhai aláírása változó volt különböző időpontokban és a legrosszabb minőségű a 2002. évi útlevélen található. Ezért megdől a perszakértőnek a névaláírás keletkezési időpontjára vonatkozó, feltételezésen alapuló állítása.

[38] A végrendelet egyes részei közötti szabályosság és zsúfoltság okaként azt hangsúlyozták a fellebbezők, hogy az örökhagyó egy lapon kívánta megtenni végintézkedését. Az írás vége felé a végrendelet készítője észlelte, hogy biztosított a szövegnek az egy lapon való elhelyezése, ezért az szellősebbé vált. Mindez nem az előre szerkesztettséget, hanem a spontán írást támasztja alá.

[39] A végrendelet szövegének hibátlan megjelenítésével kapcsolatban a szakértő által készített próbairást emelték ki. Álláspontjuk szerint az örökhagyó nevében szereplő elírás is cáfolja, hogy az aláírás már előre szerepelt volna az okiraton; azt látva tanúl nem vétett volna az örökhagyó nevének leírásakor. A „h” betű felső szárának rövidülése „n” betűként is olvasható, az nem könnyen észlelhető.

[40] A fellebbezők érvelése szerint az elsőfokú részítélet az igazságügyi szakértők működéséről szóló 31/2008. (XII. 31.) IM rendelet (a továbbiakban: szakértői rendelet) 25. §, 26. §, 27. § f) pontja rendelkezéseit sem vette figyelembe. A jogszabály csak okmányszakértőnek ad lehetőséget annak megválaszolására, hogy az okmány vagy okirat egyes részei milyen sorrendben készültek.

[41] Megsértette az elsőfokú bíróság a Pp. 182-183. § szabályait, és az EBH2005. 1359. számú eseti döntésében írtakat is figyelmen kívül hagyta. Ennek értelmében a szakértői vélemények ellentmondásossága bírói mérlegeléssel nem, csak további szakértői bizonyítás elrendelésével oldható fel. A törvényszék azonban indítvány ellenére sem rendelt el szakértői bizonyítást, hanem téves értékeléssel maga döntött a szakértők véleményében tapasztalható ellentmondások tekintetében. A magánszakvélemény felhasználhatóságával összefüggésben a BH2007. 192. számú eseti döntésre utaltak.

[42] A fellebbezők megítélése szerint az elsőfokú bíróság eljárása a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) rendelkezéseinek sem felelt meg, mert nem adta indokát a kúriai döntéstől való eltérésének (a Kúria Pfv.20.712/2015/4. számú ítélete).

[43] Az I. és a III. rendű alperesek érvelése szerint az elsőfokú részítélet sérti a Pp. 206. §-ának rendelkezéseit. Az elsőfokú bíróság nem értékelte valamennyi bizonyítékot és a szükséges bizonyítás lefolytatását mellőzte. Az elsőfokú döntés sérti a Pp. 221. §-ában foglaltakat is, mivel az indokolás nem teljeskörű; a törvényszék arra sem adott választ, hogy miért nem vette figyelembe az I. rendű alperes által hivatkozott döntések (a Kúria Pfv.20.712/2015/4. számú ítélete, a Fővárosi Ítéltábla Pf.20.485/2008/3. számú és Pf.21.157/2013/9. számú ítéletei) tartalmát; a tudomány mai állása szerint az időbeliség kérdésére szakértői módszerekkel nem adható válasz. Nem adott magyarázatot arra sem, hogy miért a perszakértői véleményt tartotta perdöntő jelentőségűnek. Az ítékezés alapjaként elfogadott szakvélemény írásszakértői kompetenciába nem tartozó állásfoglalást is tartalmaz; csak vegyész- és okmányszakértő rendelkezik az egyes írásjegyek időbeli elhelyezése körében a szükséges szakértelemmel. A perszakértői vélemény a bizonyítékok láncolatába nem illeszthető, az a per egyéb adataival és tényeivel nem áll összhangban.

[44] A törvényszék részítéletében a Pp. 221. § (1) bekezdésében foglaltak ellenére nem utalt azokra az okokra, amelyek miatt valamelyik tényt nem találta bizonyítottnak, illetve amelyek miatt a felajánlott bizonyítást mellőzte. A részítélet megalapozatlanságát igazolja a tanúk érdekeltségére utalás, a szavahihetőségüket, tényállításaik valóságát megkérdőjelező körülmények említése nélkül. Az érdemi döntés megalapozatlanságát eredményezte az I.

rendű alperes által indítványozott bizonyítás – tanú meghallgatás, Nemzeti Szakértő és Kutató Központ megkeresése – indokolás nélküli mellőzése, a periratokhoz csatolt szakértői álláspont (NSZKK) figyelmen kívül hagyása (BDT2006. 1483. számú döntés).

[45] A kereset alaptalanságát igazoló körülményként említették annak indokait is. Az eljárás irataiból megállapítható volt, hogy az örökhagyó különös fontosságot tulajdonított végintézkedéseinek; folyamatosan minden vagyontárgyáról rendelkezni kívánt, a felperesek részére juttatás szándéka azonban nem merült fel. A korábbi végintézkedések során az örökhagyó motivációja a gesztus volt a végrendeletben megnevezett örökös segítségéért. Az utolsó végrendelet indoka már az addig nem tapasztalt erősségű rosszulléttel járó ingadozó egészségi állapota volt. Az örökhagyó utolsó, 2012. szeptember 25-i végrendeletében azokról a vagyonelemokről határozott, amelyek a korábbi végintézkedésekben nem szerepeltek. A végrendelet az örökhagyó akaratának megfelelően készült, ezt a felpereseknek nem sikerült cáfolni. Az elsőfokú részítéletben nem szerepel olyan megállapítás, hogy a két együttesen jelenlévő személy 2012. szeptember 25-én ne lett volna együtt az örökhagyóval. Egyetlen adat sem cáfolta azt a tényt, hogy a végrendelet tartalmát tanúl írta le az örökhagyó kérésére és diktálása alapján.

[46] A fellebbezők jogorvoslati kérelmükben kiemelték a felpereseknek a „biankó” aláírásra vonatkozó előadása alaptalanságát; megjegyezve, hogy átütőpapírral nem lehet ügyeket intézni. A felperesek kereseti állításait tanú5 tanúvallomása is cáfolta; a felperesek és a II., V. rendű alperesek sem tudtak a bíróság rendelkezésére bocsátani ilyen „biankó” aláírást tartalmazó iratot. Az örökhagyó soha nem írt alá üres papírt, figyelemmel arra is, hogy öt munkája során kiemelten biztonságos adatkezelésre is kiképezték.

[47] Sérelmezték a törvényszék arra vonatkozó indokait, hogy a perszakértő igazolta a végrendelet szövegének „biankó” papíron történő, utólagos elhelyezését. Alaptalannak tartották azt a részítéleti következtetést, hogy a Ptk. 649. § (1) bekezdés a) pontjának feltételei igazoltak: nem állapítható meg, hogy az örökhagyó a végrendeletről nem is tudott és hogy a végrendelet az örökhagyó korábban „biankó” papíron adott aláírásának felhasználásával készült volna az örökhagyó jelenléte és akarata nélkül. A felperesek a Pp. 164. §-ában foglalt kötelezettségüknek nem tettek eleget; a részítéleti megfogalmazással szemben nem azt kellett bizonyítaniuk, hogy a végrendeletet nem az örökhagyó készítette, mert allográf okiratról lévén szó, az örökhagyó szabad akaratának megfelelő végintézkedés volt kérdéses.

[48] A végrendeletek formai eltéréseinek okaként azt adták elő, hogy az öröklési jogi ismeretekkel rendelkező örökhagyó szükségét látta annak, hogy a korábbiaktól eltérően tanúk közreműködését vegye igénybe; tarthatott ugyanis attól, hogy a vele évtizedek óta kapcsolatban nem álló felperesek beszámíthatóságának hiányára, befolyásolhatóságára hivatkozással a végrendeletét meg fogják támadni. E tények rendkívüli fontosságát az is jelzi, hogy a végrendelet szövegétől elkülönült szövegrészben igazoltatta belátási képességét és végrendelezési akaratát. Az öt nappal korábbi saját kezű végrendeletének megtetelekor, annak tartalma miatt, a felperesek igényérvényesítésétől nem kellett tartania.

[49] A fellebbező III. rendű alperes kitért arra is, hogy az elsőfokú bíróság a felperesek és az V. rendű alperes kérésének tett eleget, amikor írás- és nyomszakértői együttes képzettséggel rendelkező személyt rendelt ki szakértőként. Budapesten és Pest megyében összesen két személy rendelkezik ilyen képesítéssel, ezért a törvényszék a felperesek által konkrétan meghatározott szakértőt rendelte ki, ami a Pp. 2. § (1) bekezdésében írt tisztességes eljárás elvének sérelmét eredményezte. A részítélet a szakvélemény megállapításától eltérően tartalmazza, hogy annak elkészítése nyomszakértői kompetenciát is igényelt.

[50] A felperesek, a II. és V. rendű alperesek fellebbezési ellenkérelme az elsőfokú részítélet helybenhagyására irányult.

[51] Az V. rendű alperes hangsúlyozta, hogy a perszakértő írásszakértői módszerekkel támasztotta alá, hogy az örökhagyó aláírása a végrendelet keltezését jóval megelőzően keletkezhett. Az íráshanyatlással érintett írás évekkel korábbi minőségű kivitelezésének kizártsága tekintetében pedig a magánszakértő is egyetértett a perszakértő megállapításaival.

[52] A fellebbezés alaptalan.

[53] Az elsőfokú bíróság részítéletének nem volt fellebbezés hiányában jogerőre emelkedett rendelkezése [Pp. 228. § (4) bekezdése], ezért azt a másodfokú felülbírálat teljes terjedelmében érintette a fellebbezési kérelmek és ellenkérelmek korlátaira tekintettel [Pp. 252. § (3) bekezdése, 253. § (3) bekezdése].

[54] A fellebbezők jogorvoslati kérelmükben indítványozták az elsőfokú részítélet hatályon kívül helyezését. Fellebbezésükben azonban nem említettek és a másodfokú bíróság sem észlelt olyan lényeges eljárási szabálysértést, amely az érdemi döntés Pp. 252. § (2) bekezdése szerinti hatályon kívül helyezését eredményezte volna. A bizonyítási eljárás kiegészítésére, megismétlésére sem volt szükség, ezért a részítélet Pp. 252. § (3) bekezdése alapján történő hatályon kívül helyezésére sem volt indok.

[55] Az elsőfokú bíróság a tényállást az érdemi döntéshozatalhoz szükséges mértékben feltárta; döntésével a másodfokú bíróság egyetértett, annak indokait azonban a fellebbezésben foglaltakra is tekintettel kiegészítette.

[56] A felperesek keresetükben az örökhagyó 2012. szeptember 25-i keltezésű végrendelete érvénytelenségének megállapítását a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjára és 649. § (1) bekezdés a) pont második fordulatára alapítottan kérték.

[57] A Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontja szerint az írásbeli magánvégrendelet érvényes, ha annak végrendeleti minősége, keltének helye és ideje magából az okiratból kitűnik, továbbá, ha a végrendeletet az azt két tanú együttes jelenlétében aláírja, vagy ha azt már aláírta, az aláírást két tanú előtt a magáénak ismeri el, és a végrendeletet mindkét esetben a tanúk is – e minőségük feltüntetésével – aláírják.

[58] A Ptk. 649. § (1) bekezdés a) pontja értelmében érvénytelen a végrendeleti rendelkezés, ha az örökhagyó tévedett nyilatkozata tartalmában, vagy ilyen tartalmú nyilatkozatot egyáltalán nem akart tenni.

[59] Az elsőfokú bíróság részítéletének tartalma szerint értékelte ugyan a fenti jogszabályi rendelkezéseket, indokolása azonban a formai kellékek tekintetében a törvényi szabályozást nem érintette.

[60] A törvényszék részítéletében utalt a végrendeleti tanúk vallomására, érdekmentes bizonyítéknak azonban a szakértői véleményeket tekintette és azokra alapította döntését. A tanúk esetleges érdekeltiségére vonatkozóan indokait nem fejtette ki.

[61] Mellőzte az elsőfokú bíróság az I. rendű alperes bizonyítási indítványait (Nemzeti Szakértő és Kutató Központ megkeresése, tanú4 tanú meghallgatása, új szakértő kirendelése), annak indokát azonban nem adta. Arra sem tért ki részítéletében, hogy a bizonyítékok mérlegelése során az alperesek érveit miképpen értékelte.

[62] Mindezen hiányosságok azonban nem értékelhetők olyan súlyú lényeges eljárási szabálysértésként [Pp. 206. § (1) bekezdése, 221. § (1) bekezdése], amelyek a másodfokú bíróság kasszációs jogkörének gyakorlását megalapoznák. A törvényszék mulasztásának nem volt kihatása az ügy érdemi eldöntésére, a hiányosságok az érdemi döntés felülbírálata során pótolhatók voltak, a tárgyalás megismétlése, kiegészítése szükségtelen.

[63] Az érvénytelenségi kereset elbírálása során az elsőfokú bíróság kiemelkedő jelentőséget tulajdonított szakértői igazságügyi szakértő szakvéleményének; a jogorvoslati

kérelmek hivatkozásai is döntően a szakvélemény megállapításait, annak bírósági értékelését támadták.

[64] Ezzel összefüggésben téves a fellebbező alperesek arra vonatkozó okfejtése, hogy a perszakértő és a magánszakértő véleményének ellentmondásait új szakértő kirendelése útján kellett volna feloldani, valamint, hogy a Nemzeti Szakértő és Kutató Központ megkeresése szükséges lett volna annak megválaszolója érdekében, hogy tudományos alapon lehet-e az időbeliségre vonatkozó szakvéleményt adni, amennyiben a kézírások egymást nem érintik vagy nem metszik. A perben egyedüli szakértőként a bíróság által kirendelt személy járt el. szakértő2 igazságügyi szakértőt kétségtelenül az alperesek bízták meg szakértői kérdésben való állásfoglalással. A per a „régí Pp.” szabályai szerint folyt, amely a magánszakértő intézményét nem ismeri, annak hatálya alatt a fél megbízása alapján eljáró személy véleménye nem egyenértékű a perszakértő által adott véleménnyel.

[65] A Kúria bíróságok által követendő gyakorlata szerint ugyan a magánszakértői vélemény nem egyszerűen a fél előadása, hanem olyan egyedi bizonyítási eszköz, amelyet a bíróság a szabad bizonyítás keretén belül értékelni köteles. Alkalmas lehet azonban arra, hogy a „perszakértői” vélemény bizonyító erejét lerontsa (Kúria Pfv.I.20.857/2018/5. számú ítélete). Nincs szükség azonban további szakértő kirendelésére, ha a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleménye a fél által becsatolt magánszakértői véleménnyel összevetve sem ébreszt aggályokat (a Kúria Pfv.I.20.577/2019/7. számú ítélete).

[66] A perszakértő véleményét tehát annak aggályossága esetén kell további vizsgálatnak alávetni, erre azonban a jelen ügyben nem volt szükség; a Pp. 182-183. § alkalmazásának szükségessége nem merült fel.

[67] A fentiek alapján nincs jelentősége annak, hogy a perszakértő vizsgálata szélesebb körű és több eszköz felhasználásával készült-e vagy sem. Annak sem, hogy a magánszakértő hogyan vélekedett a perszakértő által alkalmazott módszerről. Egyebekben szakértő2 csupán kinyilvánította, hogy a perszakértő módszerével és egyes megállapításaival nem ért egyet, annak kimerítő indokát azonban nem adta. szakértő1 szakértő szakvéleményében részletesen dokumentálta és levezette, hogy melyek voltak az örökhagyó írásképeinek azon sajátosságai, amelyek az íráshanyatlás folyamatát alátámasztották. A szakvélemény részletesen kimunkálta, hogy az egyes aláírásokban – 1993. február 1. és 2012. szeptember 20. közötti időszakban – ezek a jellegzetességek milyen módon jelentkeznek, és ehhez képest a támadott végrendeletben miért nem érhetők tetten (40.P.20.699/2015/99. számú szakvélemény). Ezzel szemben szakértő2 szakértő (40.P.20.699/2015/104. számú jegyzőkönyv melléklete) az örökhagyó írásváltozására, esetleges íráshanyatlására vonatkozó vizsgálatokat nem végzett; az általa bemutatott egyedi írás-sajátosságok csupán a támadott végrendeleten szereplő aláírás névtulajdonostól való eredetének alátámasztásául szolgáltak.

[68] Az örökhagyó írásmintái kapcsán csak kétséges időpontban keletkezett 2002. június 23-i (amit a szakértői vélemény 2. oldalán 2012. június 23-i dátummal szerepeltet) útlevél-aláírás esetében tett említést az írásmínőség ingadozásáról. Ezt követően szakvéleményének 6-7. oldalain általános megállapítások szerepelnek a minőségromlásra és az írásművek időbeliségének meghatározhatóságára vonatkozóan, majd a 8. oldalon – a szakértői kompetencián túlterjeszkedve – a bizonyítási eljárás adataival vetette össze a perszakértő megállapításait. A bíróság által kirendelt szakértő indokolt, részletesen bemutatott szakvéleményével szemben a fél szakmai álláspontját tükröző nyilatkozatként értékelendő, egyedi elemzéssel alá nem támasztott vitatás érdemi kétely támasztására nem alkalmas.

[69] szakértő1 szakértő megjelölte azokat a szakirodalmi forrásokat, amelyekre szakértői módszerét és megállapításait alapította (40.P.20.699/2015/112. számú írat, 40.P.23.726/2018/42. számú jegyzőkönyv, 40.P.23.726/2018/66. számú szakvélemény); ezzel szemben szakértő2 a vonatkozó szakirodalom létét vitatta, illetve a bibliográfiát elavultnak

tekintette anélkül, hogy az általa irányadónak tekintett forrásokat meghatározta volna (40.P.20.699/2015/104. számú jegyzőkönyv melléklete, 40.P.23.726/2018/42. számú jegyzőkönyv). szakértő2 cáfolta a próbaíráások elvégzésének gyakorlatát is; a szakértői rendelet 26. § (1) bekezdése azonban említi annak alkalmazhatóságát.

[70] szakértő2 magánszakértőként a tekintetben nyilatkozott, hogy az örökhagyótól származik az aláírás. Ebbéli megállapítása nem mond ellent a perszakértő megállapításának, a vonatkozásban pedig, hogy az aláírás mikor került a dokumentumra, a további bizonyítékok mérlegelésével, nem kizárólag a szakvéleményre alapítottan volt meghozható az érdemi döntés.

[71] A törvényszék által kirendelt szakértő kellő szakértelemmel rendelkezett a vizsgálandó szakkérdéshez; szakvéleményének 17. oldalán utalt a nyomszakértői kompetencia szükségességére (írásbarázdák, eszköz benyomódások, dinamikus nyomkeletkezés papírra való leképeződései), majd a 18-19. oldalon ennek alapján tett megállapításokat (40.P.20.699/2015/99. számú szakvélemény).

[72] A fellebbezésekkel ellentétben a perszakértő eljárását, vizsgálódását a szakértői rendelet megalapozta. Annak 25. § (1) bekezdés *a)*, *b)* pontja alapján vizsgálta a kifogásolt aláírás eredetét, ugyanazon személytől való származását. A szakértői rendelet 25. § (1) bekezdés *c)* pontja és annak *ca)*-*cc)* alpontjai lehetőséget biztosítottak az írás természetes vagy torzított jellegének, az *f)* pont a rendhagyó íráskörülményeknek a vizsgálatára. A jogszabály 26. § (1) bekezdése lehetővé tette a próbaírás elvégzését és annak felhasználását a szakvélemény elkészítéséhez. A szakértői rendelet 30. § *a)*, *b)* pontja, 31. § (1) bekezdése értelmében a nyomszakértő a nyomot hagyó eszköz (jelen esetben az íróeszköz) által hagyott nyomok (perbeli esetben az írás) vizsgálatára jogosult.

[73] A jogorvoslati kérelem hivatkozásával szemben fel sem merülhet, hogy a szakértő kijelölése a Pp. 2. § (1) bekezdésében írt tisztességes eljárás elvének sérelmét eredményezte. A felek együttműködési kötelezettségét ugyan a már hatályban nem lévő Pp. nem nevesítette, a peranyagszolgáltatással kapcsolatos, jóhiszemű pervitel és az eljárás gyors és hatékony lefolytatásának kívánalma azonban a peres eljárásokban érvényesült. A szakértő kettős kompetenciája szükséges volt a kirendelésben megjelölt feladat teljesítéséhez; a felek a szakértő személyében nem állapodtak meg, ezért az elsőfokú bíróság e kérdésben maga határozott a Pp. 177. § (3) bekezdése értelmében. Önmagában az adott területre szakképesítéssel rendelkező személyek korlátos számából nem vonható le megalapozott következtetés az esetleges kizárási ok fennálltára, a tisztességes eljárás elvének sérelmére. A szakértő személyének kizártságára vonatkozóan értékelhető tényeket a fellebbezők nem adtak elő, ilyen körülményt a másodfokú bíróság sem észlelt.

[74] A perszakértő szakvéleményében, annak kiegészítéseiben és személyes meghallgatása során (40.P.20.699/2015/99. és 112. számú iratok, 120. sorszámú jegyzőkönyv, 40.P.23.726/2018/42. számú jegyzőkönyv és 66. sorszámú irat) levezette, melyek azok a sajátosságok, amelyek az íráshanyatlás jelei, kimunkálta, hogyan alakult ez a folyamat az okiratok (a rendelkezésre álló okiratok és aláírásminták) alapján. Az adatokból levont egyértelmű következtetése az volt, hogy a 2012. szeptember 25-i keltezésű végrendeleten található örökhagyói aláírás akár több hónappal, de akár évekkel korábban is keletkezhetett.

[75] Az aláírás keletkezési időpontjának meghatározhatóságát vitató magánszakértői álláspont, valamint a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ tájékoztatása nem volt alkalmas a perszakértő megállapításainak megkérdőjelezésére. szakértő2 maga is úgy nyilatkozott, hogy az aláírás abszolút keletkezési ideje véleményezhető megfelelő mennyiségű és időpontú írásminta elemzésével (40.P.20.699/2015/104. számú irat melléklete). A szakértői intézet viszont – egy másik eljárásban – arról nyilatkozott, hogy az okiraton lévő kéz- és aláírások abszolút keletkezési idejének meghatározására alkalmas, szakmailag egységesen elfogadott

vizsgálati módszer nem létezik (40.P.23.726/2018/63. számú irat). A relatív keletkezési időpont megállapíthatóságához mindketten egymást metsző, érintő írások létének szükségességére utaltak. Az ítéltábla megítélése szerint a fenti két szakmai álláspont sem alkalmas a perszakértő szakvéleménye helyességének megkérdőjelezésére.

[76] szakértől szakértő az örökhagyó írásjegyeinek vizsgálata, az egyedi írásjellemzők változásának tendenciája alapján következtetést vont le a kérdéses aláírás keletkezési időpontjára vonatkozóan. Következtetésének alapjait, a néhai egyes írássajátosságait, annak változását, a folyamat irányát és állandósulását részletesen bemutatta, az egyes okiratok elemzésével levezette. Ezért a szakértő által elvégzett vizsgálat és módszer a bíróság számára is érthető, nyomon követhető volt és a következtetés helyessége ellenőrizhető. E szakértői módszer és logikai művelet sor megkérdőjelezésére alkalmas bizonyítékot, ellenérvet a fellebbezők nem jelöltek meg; új szakértő kirendelésére, a Nemzeti Szakértő és Kutató Központ megkeresésére ezért indok nem volt.

[77] Jelentőséget kell tulajdonítani annak a körülménynek is, hogy perszakértő vizsgálta a 2012. szeptember 20-i holográf végrendeletet is. Az öt nap különbséggel tett két végintézkedés közötti, igen jelentős mértékű íráskülönbséget semmi nem indokolta. A fellebbezők erre vonatkozó, az örökhagyó egészségi állapotával kapcsolatos előadása feltételezéseken alapul. A meteorológiai adatok és a neurológus orvos szakmai véleménye nem alkalmasak az örökhagyó írásképeiben mutatkozó eltérések magyarázatára. Ezekre a körülményekre vonatkozóan szakértől szakértő nyilatkozott (40.P.23.726/2018/42. számú jegyzőkönyv és 66. sorszámú irat); szakmai megállapításaival cáfolta az időjárásváltozásnak, eseti rosszullétnek az íráshanyatlásban fennálló szerepét. Egyben hangsúlyozta, hogy az íráskép módosulásának és okainak feltárása írásszakértői, nem pedig idegorvosi kompetencia.

[78] A támadott végrendelet vizsgálata során a perszakértő és szakértő2 is észlelt szokatlan körülményeket (40.P.23.726/2018/42. számú jegyzőkönyv). szakértől szakértő összehasonlította a végrendeleti tanú (tanú1) okiraton szereplő kézírását szabadkézi írásával – spontán és próbáirásaival – és a sűrítés, tömörítés fontosságára következtetett. Helyesen járt el az elsőfokú bíróság, amikor a kirendelt szakértőnek az okiratszerkesztés körében tett megállapításait is mérlegelési körébe vonta. A perszakértő részletesen elemezte és bemutatta, hogy melyek a végintézkedést tartalmazó irat azon vertikális és horizontális kiterjedési sajátosságai, amelyek a szerkesztés természetellenességére utalnak (40.P.20.699/2015/99. számú irat, 40.P.23.726/2018/66. számú irat). Nem merült fel olyan adat a perben, amely a szerkesztettséggel kapcsolatos szakértői megállapítások helyességét megkérdőjelezte volna. Az okirat szövegének elhelyezésére vonatkozó szakértői állítások szintén arra utalnak, hogy az örökhagyó névalírása korábban keletkezett, mint a felette elhelyezett végintézkedés.

[79] Az irat szerkesztése arra enged következtetni, hogy annak elkészítésekor cél volt az egy oldalon elhelyezés. A szakértő megállapítása szerint amikor a kezdeti tömörítés után látszott, hogy a szöveg ki fog férni, a természetes megjelenítés érdekében használtak sorvezetőt. tanú1 tanú nem említette ezt a segédeszközt, más okszerű magyarázat viszont nincs a szöveg rendezésének megváltozására.

[80] Az elsőfokú bíróság kétségtelenül mellőzte a végrendeleti tanúk vallomását, és annak részítéletbe foglalt indokával a másodfokú bíróság sem értett egyet. A tanúk érdekeltté tételére vonatkozó okfejtés megalapozatlan; ezzel kapcsolatos bizonyítékot a törvényszék részítélete sem említ. A tanúvallomások aggályosságára utaló körülmény azonban a fellebbezők érveivel szemben egyértelműen felmerült.

[81] tanú2 nagyrészt a másik tanúval, tanú1tel azonosan számolt be az általa tapasztalt tényekről, a IV. rendű alperes hívásáról, valamint arról, hogy a IV. rendű alperes kiment a szobából, az örökhagyó pedig papírból diktálta a végakarátát. Ezeket a körülményeket tanú1 is azonosan írta le. Ez utóbbi tanú azonban azt is elmondta, hogy az

örökhagyó rendszeresen odalépett hozzá, valamit megmutatott, illetve ellenőrizte, figyelte és mutatta, hogyan írja le a nevét (40.P.20.699/2015/45. és 96. számú jegyzőkönyvek). Ebből arra lehet okszerű következtetést levonni, hogy az örökhagyó időnként ellenőrizte az okiratra vezetett adatok helyességét. Éppen ezért aggályos, hogy a végrendeletben miért szerepelnek elírások. Az örökhagyó személyként szerepel, holott a magyar nyelvű iratokban személyl a neve. Saját névalírása ennek megfelelően – a perben csatolt egyéb iratokkal egyezően – személyl. A testamentum szövegében az örökhagyóval szoros kapcsolatban állt V. rendű alperes neve is tévesen, V.r. alperesként szerepel.

[82] Mindemellett mindkét tanú akként nyilatkozott, hogy az örökhagyó a végrendelet szövegét aláírás előtt elolvasta, tanúl tanú szerint hangosan is felolvasta a szöveget és a saját nevét is (40.P.20.699/2015/45. számú jegyzőkönyv).

[83] Amennyiben az örökhagyó jelen volt a végrendelet elkészítésekor és annak szövegezését a tanúk által igazoltan ellenőrizte, észlelnie kellett volna a fenti elírásokat, főképpen saját nevének téves szerepeltetését. Kiemeli itt a másodfokú bíróság az I. és a III. rendű alperesek által többször is hangoztatott körülményt, hogy az örökhagyó a biztonságos adatkezelés szabályaira vonatkozó szakképzésben is részesült; személy³ tanú vallomása szerint pedig alapos ember volt (40.P.23.726/2018/25. számú jegyzőkönyv).

[84] tanúl tanú az örökhagyó nevének leírási módjára vonatkozó kérdésre úgy válaszolt, hogy az örökhagyó a német útlevéllel egyezően kérte annak megjelenítését, nehogy Németországban a hatóságoknál gond legyen, hogy eltérés van az útlevélhez képest. Kék színű útlevelét még fel is mutatta (40.P.20.699/2015/45. számú jegyzőkönyv). Az iratokhoz csatolt útlevél azonban az örökhagyó nevét személyként tartalmazza (40.P.20.699/2015/38. számú irat melléklete). A tanú az ellentmondást a bíróság kérdésére feloldani nem tudta.

[85] Nem meggyőző az azzal kapcsolatos előadás sem, hogy miért átütőpapírra készítették el a szöveget és miért volt fontos, hogy a végrendelet kiferjen egy oldalra. tanú² tanú azt mondta, hogy zsírszerű papír volt, amin nem fogott a toll; a szöveg leírását ő azért nem vállalta, mert nem tud szépen írni. tanúl első meghallgatásakor az átütőpapírról nem ejtett szót; hangsúlyozta viszont annak fontosságát, hogy apró betűkkel kellett írni és a szövegnek egy oldalra rá kellett férnie. Mindketten a végrendelet gondos előkészítését állították, minden adat eredeti iratból ellenőrzését, a szöveg vázlatból diktálását. Az örökhagyó alapos, átgondolt eljárásának viszont ellentmondanak az okirat hibái és az átütőpapír használata. Utóbbi tekintetében az I. rendű alperes beadványaiban különböző feltételezéseket fogalmazott meg (nehezebb hamisíthatóság, nem volt lehetőség másikat elővenni – 40.P.23.726/2018/49., 58., 68. számú beadványok).

[86] A másodfokú bíróság a periratok alapján további aggályos körülményeket is észlelt. Az I. rendű alperes személyes előadása alapján 2012 októberében már tudta az örökhagyótól, hogy van egy olyan végrendelet, ami az ő javára szól (40.P.20.699/2015/33. számú jegyzőkönyv), majd azt az örökhagyó halála után elővette és megnézte. A hagyatéki leltár felvételénél azonban ezt nem jelezte, az első hagyatéki tárgyaláson nem is vett részt; a végrendeletről csak 2013. szeptember 30-án küldött beadványában értesítette a közjegyzőt. Késedelmére értékelhető indokot nem adott elő.

[87] A végrendeleti tanúk mindegyike úgy nyilatkozott, hogy a IV. rendű alperes felkérésére jelentek meg az örökhagyónál. A IV. rendű alperes azonban sem személyes meghallgatásakor (40.P.20.699/2015/41. számú jegyzőkönyv), sem a per további szakaszában nem tett említést erről; nem adta elő, hogy a végrendelet elkészítésének szándékáról miként értesült, az örökhagyó milyen formában tájékoztatta őt és a tanúk felkérésére hogyan került sor.

[88] Az említett aggályos körülmények cáfolják, hogy a Ptk. 629. § (1) bekezdés *b)* pontjában szereplő érvényességi feltételek fennállnak. A felek magatartása, a hiányos személyes előadás, a tanúk nyilatkozatában mutatkozó ellentmondások, ezzel együtt értékelve a szakértő azon véleményét, hogy az örökhagyó aláírása az íráshanyatlásra figyelemmel korábbi, az okirat szerkesztése pedig természetellenes, kétségesse tették a végrendelet alaki kellékeinek érvényességét. A másodfokú bíróság megítélése szerint ezek a körülmények együttesen vezettek ahhoz, hogy a végrendeleti tanúk vallomása nem volt bizonyítékként értékelhető; tanú1 szavahihető tanúnak nem minősült.

[89] A fenti indokok alapján tanú4 bejelentett tanú meghallgatásának fogatosítását alappal mellőzte az elsőfokú bíróság. Az I. rendű alperes előadása szerint e személy 2012. szeptember végén találkozott az örökhagyóval, aki beszámolt neki a támadott végrendelet elkészítéséről és arról, hogy az I. rendű alperest általános örökösévé tette, és minden érdemes személyt végrendeleti juttatásban részesített. Mivel a bizonyítási eljárás részletezett adatai a végrendelet Ptk. 629. § (1) bekezdés *b)* pontja szerinti érvényességi feltételeinek fennálltát cáfolták, a tanú vallomása nem lett volna alkalmas a hiányzó alaki kellékek meglétének igazolására.

[90] Tévesen hivatkoztak a fellebbezők a Pp. 221. § (1) bekezdésének és a Bjt. rendelkezéseinek sérelmére a bírósági gyakorlattól való eltérés indokolásának elmulasztására alapítottnak. A Pp. szabályozása nem írta elő azon okok kifejezett felsorolását, amelyek miatt a bíróság jogkérdésben eltért a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától. Mindemellett az alperesek a felhívott döntések szakértői megállapításokra vonatkozó értékelésétől való eltérést sérelmezték.

[91] Az örökhagyó és az V. rendű alperes közötti kapcsolat jellegének feltárását célzó bizonyítás lefolytatását kifogásoló fellebbezési érvek a másodfokú felülbírálat során érdemben nem voltak értelmezhetők.

[92] Mindezekre figyelemmel, a kiegészített indokok alapján az elsőfokú bíróság helyes döntést hozott. A bizonyítási eljárás adatai cáfolták, hogy a végrendelet a 2012. szeptember 25-i keltezésű testamentumot két tanú együttes jelenlétében aláírta; a Ptk. 629. § (1) bekezdés *b)* pontjában feltüntetett érvényességi kellékek hiányoznak. Az alaki hiba miatt a favor testamenti elve sem érvényesül; az alaki hibából akarati hiba is kitűnik, így az örökhagyó és a felperesek, illetve az I. rendű alperes és fia közötti kapcsolat további vizsgálata szükségtelen volt. A támadott végrendelet nem valódi, az örökhagyó részéről nem állt fenn az okirat szerinti végrendeletkezési szándék [Ptk. 649. § (1) bekezdés *a)* pont második fordulata].

[93] Ezért a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság részítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

[94] Az érdemi döntés rendelkező részét a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma által elfogadott PK 85. számú véleményének *b)* pontja szerint, a perben álló személyekre tekintettel, pontosította.

[95] Az elsőfokú bíróság tévesen helyezkedett arra az álláspontra, hogy az érdemi döntés részítélet jellege folytán a perköltség tárgyában nem lehet határozni. A jogerősen és véglegesen elbírált, részítélettel elutasított kereseti kérelem tekintetében lehetőség volt a perköltség megállapítására és az annak viselése tárgyában való döntéshozatalra, figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság PK 154. számú polgári kollégiumi állásfoglalására és **4/2009. (XII. 14.) PK véleményre (a perköltségről való rendelkezésről a fellebbezési és felülvizsgálati eljárásban, ha a bíróság az ügyben részítélettel vagy közbenső ítélettel határoz).** Ezért az ítéltábla rendelkezett a perköltség tárgyában is a Pp. 77. §-a alapján.

[96] A fellebbezés eredménytelensége folytán az I. és III. rendű alperesek az első- és másodfokú eljárásban pervesztesnek tekintendők, ezért az ítéltábla erre való figyelemmel rendelkezett a perköltség viseléséről a Pp. 239. §-a szerint alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdése alapján. Az I. rendű felperes tekintetében 73.701.402 forint (79.701.402 forint teljes hagyatéki értékéből levonva a ingatlan értékét), a III. rendű felperesnél 6.000.000 forint (ingatlan értéke) perérték figyelembevételével határozott.

[97] A bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (2) bekezdés *a), b), c)* pontja, (5) bekezdése, 4/A. § (1) bekezdése értelmében az I. rendű alperest 3.061.970 forint (500.000 forint + 1.911.000 forint munkadíj áfával növelt összege) elsőfokú és 1.500.985 forint (az elsőfokú munkadíj fele része) másodfokú, összesen 4.592.955 forint, a III. rendű alperest 381.000 forint elsőfokú (300.000 forint + áfa) és 190.500 forint (az elsőfokú összeg fele része) másodfokú ügyvédi munkadíj, összesen 571.500 forint együttes perköltség megfizetésére kötelezte a felperesek javára.

[98] A felperesek teljes személyes költségmentességben részesültek, ezért a felmerült 1.500.000 forint kereseti illeték megfizetésére érdekeltységük arányában (92% - 8%) kötelezte az ítéltábla az I. és a III. rendű alpereseket, figyelemmel az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 42. § (1) bekezdés *a)* pontjára és a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet (a továbbiakban: Kmr.) 13. § (2) bekezdésére.

[99] Az I. rendű alperes a megfizetett 2.500.000 forint fellebbezési illetéket maga viseli, míg a III. rendű alperest a teljes személyes költségfeljegyzési joga folytán előzetesen meg nem fizetett 480.000 forint fellebbezési illeték [Itv. 46. § (1) bekezdése] térítésére a Kmr. 13. § (2) bekezdése alapján kötelezte a másodfokú bíróság.

[100] Az I. rendű alperes pervesztessége folytán az elsőfokú eljárásban előlegezett szakértői díjakat viselni köteles, míg az állam által előlegezett 487.400 forint szakértői díj megfizetésére az ítéltábla az I. és a III. rendű alpereseket kötelezte, az összeget érdekeltységük arányában megosztva, a Kmr. 13. § (2) bekezdése szerint.

Budapest, 2022. május 17.

dr. Kovács Helga s.k.
s.k.
a tanács elnöke

dr. Stecbauer Anita s.k.
előadó bíró

dr. Kovaliczky Ágota
bíró